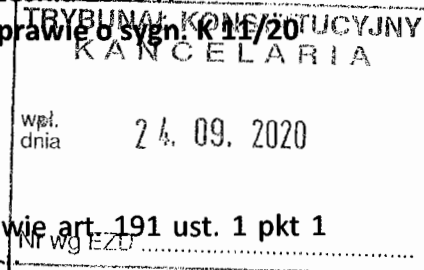

**Stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 15 września 2020 r.
dotyczące postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie o sygn. K 11/20**

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z wnioskiem Prezesa Rady Ministrów na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej dotyczącym zbadania zgodności:

- I. Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. 2015 r. poz. 961), w zakresie, w jakim tłumaczenie opublikowane w Dzienniku Ustaw jest niezgodne z tekstem autentycznym, z art. 2 oraz art. 91 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- II. Art. 6, w zw. z art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z art. 25 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- III. Art. 14 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z art. 48 ust. 1, art. 53 ust. 3 i art. 25 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- IV. Art. 6 w zw. z art. 14, 18, 49 ust. 2, 60 Konwencji z art. 2 Konstytucji oraz
- V. Art. 6 z art. 32 i 33 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

informuję, że Minister Spraw Zagranicznych przychyła się do stanowiska Prezesa Rady Ministrów określonego w w/w wniosku oraz do stanowiska Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, jako organu kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, którego dotyczy Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

UZASADNIENIE

Na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej Prezes Rady Ministrów zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego (TK) z pytaniem prawnym o zgodność Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. 2015 r. poz. 961, dalej CAHVIO lub Konwencja), w zakresie, w jakim: tłumaczenie opublikowane w Dzienniku Ustaw jest niezgodne z tekstem autentycznym, z art. 2 oraz art. 91 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 6, art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z art. 25 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 14 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z art. 48 ust. 1 i art. 25 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Dodatkowo w dniu 1 września Prezes Rady Ministrów skierował do TK pismo procesowe modyfikujące powyższy wniosek w taki sposób, aby TK dokonał stwierdzenia zgodności art. 6, w zw. z art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z art. 25 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 14 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i

zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z art. 48 ust. 1, art. 53 ust. 3 i art. 25 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 6 z zw. z art. 14, 18, 49 ust. 2, 60 Konwencji z art. 2 Konstytucji oraz art. 6 z art. 32 i 33 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Z uwagi na fakt, że wszczęte wnioskiem Prezesa Rady Ministrów postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, zarejestrowane pod sygn. K 11/20, dotyczy zgodności z Konstytucją ratyfikowanych umów międzynarodowych, w myśl art. 42 pkt 9 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) uczestnikiem tego postępowania jest m.in. minister właściwy do spraw zagranicznych.

Pismem z dnia 6 sierpnia 2020 r. Minister Spraw Zagranicznych zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o zajęcie stanowiska w kwestii rozpoznawanej przez TK sprawy, jako organu kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, którego dotyczy Konwencja zgodnie z ustawą z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz.U. 2020 poz. 127), a następnie w związku ze zmodyfikowanym wnioskiem do TK zwrócił się do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o przedstawienie zaktualizowanego stanowiska, w szczególności przez odniesienie się do dodatkowych/zmodyfikowanych elementów wniosku.

I. Stanowisko otrzymane od Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, jako organu kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, którego dotyczy Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

1. Tłumaczenie konwencji na j. polski – naruszenie art. 2 i art. 91 ust. 1 Konstytucji RP

1.1. Niepoprawne tłumaczenie konwencji na j. polski

Tekstami autentycznymi konwencji są teksty w j. angielskim i j. francuskim¹.

Konwencja rozróżnia pojęcia „sex/sexe”² i „gender/genre”. Wprawdzie nie definiuje ona pojęcia „sex/sexe”, ale podaje definicję pojęcia „gender/genre” (art. 3 pkt c.). Raport wyjaśniający do konwencji wskazuje, że pojęcie „gender/genre” nie zastępuje pojęcia „kobieta” i „mężczyzna”³. W kontekście konwencji, pojęcie „płci społeczno-kulturowej” („gender/genre”) jest zatem odrębne od pojęcia „płci” w znaczeniu biologicznym

¹ Klauzula końcowa konwencji.

² W niniejszej informacji przyjęty został taki uproszczony sposób prezentowania pojęć użytych w tekstach autentycznych konwencji, w j. angielskim i francuskim.

³ Raport wyjaśniający do Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, pkt 43.

Raport nie przedstawia autentycznej wykładni konwencji. Konwencja ani sam raport nie odnoszą się do jego statusu. Raport należy uznać za dokument sporządzony przez strony w związku z zawarciem konwencji i wprost jej dotyczącym czyli, w świetle art. 31 ust. 2 lit. b Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, stanowi element kontekstu i może być wykorzystywany do celów interpretacji jej postanowień.

Raport wyjaśniający został wypracowany przez Komitet ad hoc do spraw zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence), którego zadaniem było wypracowanie konwencji. Członkami komitetu ad hoc były państwa członkowskie Rady Europy. Raport przyjęty został do wiadomości przez Komitet Ministrów Rady Europy 7 kwietnia 2011 r. (wraz formalnym przyjęciem konwencji).

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805cd02a>

(„sex/sexe”) i, wobec tego, odrębność ta musi być odpowiednio odzwierciedlona w tłumaczeniach tekstu konwencji na inne języki.

W opublikowanym w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961, tekście konwencji w j. polskim zastosowane zostało pojęcie „płeć” jako odpowiednik pojęcia „gender/genre” oraz pojęcia „sex/sexe”, z dwoma wyjątkami. Wyjątki te dotyczą art. 3 pkt c. oraz art. 4 ust. 3, w których jako odpowiednik pojęcia „gender/genre” użyte zostało pojęcie „płeć społeczno-kulturowa”.

Użycie w j. polskim pojęcia „płeć społeczno-kulturowa” wynikało wyłącznie z niemożności zastosowania w tych dwóch fragmentach tekstu konwencji przyjętego gdzie indziej pojęcia „płeć”, ponieważ pojęcie „gender/genre” bądź zostało wprost zdefiniowane (art. 3 pkt c. - w sposób jednoznacznie wskazujący, że nie chodzi o płeć biologiczną), bądź musiało zostać odróżnione od pojęcia „sex/sexe” ze względu na to, że w tekście bezpośrednio z nim sąsiadowało (art. 4 ust. 3 – „płeć” i „płeć społeczno-kulturowa” jako niedopuszczalne przesłanki różnicowania sytuacji).

W tłumaczeniu konwencji na j. polski, opublikowanym przez Radę Europy na stronie internetowej tej organizacji⁴, konsekwentnie oddana jest odrębność pojęć „sex/sexe” i „gender/genre”: pojęcie „gender/genre” przetłumaczone zostało jako „płeć społeczno-kulturowa”, zaś pojęcie „sex/sexe” jako „płeć”. Tłumaczenie konwencji na j. polski zamieszczone na stronie internetowej Rady Europy ma charakter wyłącznie informacyjny⁵.

1.2. Naruszenie art. 2 Konstytucji RP – Rzeczpospolita Polska demokratycznym państwem prawnym i art. 91 ust. 1 Konstytucji RP - ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, częścią krajowego porządku prawnego i bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy

Konsekwencją przetłumaczenia na j. polski pojęcia „gender/genre” jako „płeć” jest inny zakres zobowiązań określonych w tekście konwencji w j. polskim opublikowanym w Dzienniku Ustaw niż wynikający z jej tekstów autentycznych. Zobowiązanie do zwalczania przemocy wobec kobiet (art. 2 w związku z art. 3 pkt a. konwencji) ze względu na płeć (tłumaczenie konwencji na j. polski) i zobowiązanie do zwalczania przemocy wobec kobiet ze względu na płeć społeczno-kulturową (autentyczne teksty konwencji) mają istotnie różne zakresy.

Pojęcie „sex/sexe” i „płeć” odnosi się do biologii – oznacza zespół cech pozwalających podzielić osobniki danego gatunku na dwie grupy, oznaczane jako męskie i żeńskie, odgrywające uzupełniające się role w procesie rozrodu⁶. Obowiązek zwalczania przemocy ze względu na płeć oznacza zatem obowiązek zwalczania aktów przemocy popełnianych wobec osób określonej płci – w przypadku konwencji wobec kobiet.

W związku z przyjęciem w tłumaczeniu konwencji na j. polski opublikowanym w Dzienniku Ustaw, że rozwiązania podejmowane przez państwo w celu wykonania konwencji (art. 6)

⁴ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253c>

⁵ “The official languages of the Council of Europe are English and French (Article 12 of the Statute of the Council of Europe). Only the treaties published by the Secretary General of the Council of Europe, each in a separate booklet of the "European Treaty Series" (ETS) continued since 2004 by the "Council of Europe Treaty Series" (CETS), are deemed authentic. The translations presented here are for information only.”

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/9261202>

⁶ Encyklopedia PWN, hasło „płeć”, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/plec;3958384.html>

mają uwzględniać perspektywę płci, to polityka ta ma odnosić się do zjawiska przemocy wobec kobiet i mieć na celu jej wykorzenienie.

Pojęcie „gender/genre” konwencja określa w art. 3 pkt c. jako społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet lub mężczyzn. Uzasadnienie wniosku o wyrażenie zgody na ratyfikację Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej doprecyzowuje, że: „...pojęcie „płeć społeczno-kulturowa” odnosi się do różnic społeczno-kulturowych (a nie biologicznych, które mieszczą się w angielskim pojęciu „sex” i polskim „płeć”) między kobietami i mężczyznami, przyswojonych w procesie wychowania, zmieniających się wraz z kolejnymi epokami i kształtujących się odmiennie zarówno w obrębie jednej, jak i między różnymi kulturami. Oznacza ono zatem zespół cech, które składają się na odtwarzaną przez człowieka rolę kobiety i mężczyzny. Rola ta jest zdeterminowana przez kulturę i społeczność. Składające się na nią zachowania, aktywności i atrybuty określają wizję, którą dana społeczność posługuje się w odniesieniu do kobiet i mężczyzn.”⁷

Należy zatem przyjąć, że przewidziany w konwencji obowiązek zwalczania przemocy wobec kobiet ze względu na płeć społeczno-kulturową (art. 2 w związku z art. 3 pkt a. i c., zgodnie z tekstami autentycznymi) oznacza obowiązek zwalczania aktów przemocy motywowanych pełnieniem określonych ról społeczno-kulturowych przypisywanych kobietom lub uznawanych za właściwe dla nich. Zważywszy preambułę konwencji, wskazującą, że źródłem przemocy jest zinstytucjonalizowany stereotyp i istniejąca struktura społeczna, jak również zważywszy dalsze postanowienia konwencji dotyczące środków zapobiegania i zwalczania przemocy, to wynikający z nich obowiązek państw obejmuje działania odnoszące się do zjawiska pełnienia różnych ról w społeczeństwie i zmierzające do eliminacji z życia społecznego różnic w społeczno-kulturowych sposobach manifestowania się odrębności między kobiecością a męskością (wykorzenienie stereotypowych ról kobiet i mężczyzn).

Niepoprawne określenie zobowiązań wynikających z umowy międzynarodowej w jej tekście opublikowanym w j. polskim w Dzienniku Ustaw oznacza, w ramach krajowego porządku prawnego, podważenie wskazywanych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego elementów konstytuujących zasadę demokratycznego państwa prawnego, w szczególności zasady zaufania obywateli do państwa i prawa przezeń stanowionego⁸.

Wprawdzie w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961, opublikowano obok tekstu konwencji w j. polskim jeden z autentycznych tekstów konwencji (w j. angielskim) i, z tego względu teksty w obu wersjach językowych stanowią część polskiego porządku prawnego, ale tak władze publiczne, instytucje, organizacje społecznej, jak i obywatele, odwoływać się będą przede wszystkim do tekstu konwencji w j. polskim, opierając się na zasadzie zaufania do państwa i prawa przezeń stanowionego, jak również ze względu na to, że j. polski jest językiem urzędowym w Polsce i jest powszechnie używany przez społeczeństwo polskie. To prowadzi może do wadliwego wykonywania konwencji przez władze publiczne, jak również wprowadzać obywateli w błąd co do zakresu zobowiązań podjętych przez państwo.

W związku z tym należy stwierdzić naruszenie art. 2 i art. 91 ust. 1 Konstytucji RP, polegające na wprowadzeniu do polskiego porządku prawnego umowy międzynarodowej, której brzmienie w j. polskim, w zakresie podstawowego pojęcia, determinującego zakres przedmiotowy stosowania umowy, odbiega od tekstów autentycznych, jak również

⁷ Pismo Prezesa Rady Ministrów z 11 czerwca 2014 do Marszałka Sejmu RP, druk sejmowy nr 2515, s. 50-51

⁸ B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz, wyd. 2, 2012, Art. 2: par. 9

polegające na naruszeniu wynikającej z zasady demokratycznego państwa prawnego zasady zaufania obywateli do państwa i prawa prezeń stanowionego.

1.3. Niepoprawne tłumaczenie konwencji a procedura związania się konwencją przez Polskę

Zgodnie z art. 68 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Trybunał Konstytucyjny, orzekając w sprawie zgodności aktu normatywnego lub ratyfikowanej umowy międzynarodowej z Konstytucją, bada zarówno treść takiego aktu lub umowy, jak też kompetencję oraz dochowanie trybu wymaganego przepisami prawa do wydania aktu lub do zawarcia i ratyfikacji umowy.

Niezbędne jest zatem odniesienie się do procedury związania Polski Konwencją o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, w szczególności w związku z uwagami dotyczącymi sposobu tłumaczenia na j. polski konwencji.

Procedurę ratyfikacji umowy międzynarodowej określa art. 89 ust. 1 Konstytucji RP, wskazujący, że w przypadku umowy międzynarodowej dotyczącej, tak jak Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji (pkt 2) i zarazem spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy (pkt 5), wymagane jest uzyskanie zgody wyrażonej w ustawie, uprzednio w stosunku do aktu ratyfikacji dokonywanego przez Prezydenta RP.

Decyzja o ratyfikacji konwencji przez Prezydenta RP, jak i uprzednio wyrażona w ustawie zgoda na ratyfikację, podjęte zostały na podstawie nieprawdziwych informacji co do skutków związania się przez Polskę konwencją. Do wniosku o udzielenie zgody na ratyfikację konwencji dołączone zostało bowiem tłumaczenie konwencji na j. polski, w którym błędnie zastosowano pojęcie „płeć”, rzutuące na treść zobowiązań wynikających z konwencji. Elementem wniosku było także jego uzasadnienie, które odnosi się do niepoprawnego tłumaczenia konwencji na j. polski i, w konsekwencji, niepoprawnie identyfikuje zakres zgodności prawa polskiego z tymi postanowieniami konwencji, w których w jej tekstach autentycznych posłużono się pojęciem „gender/genre”, bądź zastosowano pojęcie „przemoc wobec kobiet” (bazujące na pojęciu „gender/genre” – art. 2 w związku z art. 3 pkt a. i c. konwencji)⁹.

W związku z tym należy stwierdzić, że procedura ratyfikacji konwencji przez Polskę została obciążona zasadniczą wadą.

2. Niezgodność art. 6 w związku z art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2 i art. 60 konwencji z art. 25 ust. 2 Konstytucji RP

2.1. Artykuł 6 konwencji – polityka uwzględniająca perspektywę płci społeczno-kulturowej¹⁰

Ogólne ramy działań w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy oraz ochrony ofiar wyznacza art. 6 konwencji, nakładający na państwa obowiązek uwzględniania perspektywy płci społeczno-kulturowej w toku wdrażania konwencji. Oznacza to, że koncepcja płci

⁹ Pismo Prezesa Rady Ministrów z 11 czerwca 2014 do Marszałka Sejmu RP, druk sejmowy nr 2515, s. 5-36 i 44-82

¹⁰ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961 – „polityka uwzględniająca kwestie płci”

społeczno-kulturowej wyznaczać ma rodzaj i zakres działań państwa w obszarze polityki ochrony kobiet przed wszystkimi formami przemocy oraz zapobiegania, ścigania i eliminacji przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Konwencja określa płeć społeczno-kulturową jako społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet lub mężczyzn (art. 3 pkt c.). Pojęcie to pełni podstawową funkcję w feministycznych koncepcjach dotyczących społeczeństwa i jego funkcjonowania, w szczególności pozycji i ról członków społeczeństwa. Dlatego też pojęcie płci społeczno-kulturowej odgrywa zasadniczą rolę w definiowaniu przemocy oraz środków na rzecz jej zapobiegania i zwalczania.

Konwencyjna definicja przemocy wobec kobiet (art. 3 pkt a. konwencji) oraz szczegółowe postanowienia dotyczące formy i treści działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet, bazują na wypracowanym przez ruchy feministyczne (precyzyjniej - radykalnie feministyczne) poglądzie, że przemoc jest jednym z podstawowych mechanizmów społecznych, a podrzędna pozycja kobiet wobec mężczyzn ma charakter powszechny i trwały¹¹. Przemoc ma być zjawiskiem, z którym kobiety stykają się codziennie i na każdym kroku, w domu, pracy, na ulicy. Pogląd ten szczegółowo przedstawia preambuła do konwencji:

- przemoc wobec kobiet jest przejawem nierównych stosunków władzy między kobietami a mężczyznami na przestrzeni wieków, które doprowadziły do dominacji mężczyzn nad kobietami i dyskryminacji kobiet, a także uniemożliwiły pełen rozwój kobiet (akapit 9),
- przemoc wobec kobiet, jako przemoc ze względu na płeć społeczno-kulturową¹², ma charakter strukturalny i stanowi jeden z podstawowych mechanizmów społecznych, poprzez który kobiety są spychane na podległą pozycję względem mężczyzn (akapit 10).

W raporcie wyjaśniającym do konwencji wskazuje się wprawdzie, że zjawisko przemocy wobec kobiet i przemocy domowej może być wyjaśniane i rozumiane w różny sposób, zaś przemoc wobec kobiet i przemoc domowa są złożonymi zjawiskami i, aby je zrozumieć, należy stosować różne podejścia¹³, jednak dla celów konwencji przyjęte zostało wąskie podejście, oparte na określonym postrzeganiu społeczeństwa i jego funkcjonowania, co w sposób oczywisty rzutuje na wskazane w konwencji sposoby zapobiegania i zwalczania przemocy.

Autorzy innych koncepcji dotyczących zjawiska przemocy wskazują inne źródła przemocy, bądź kładą nacisk na dalece szersze spektrum czynników warunkujących wystąpienie przemocy (indywidualnych, społecznych). Wskazuje się zwłaszcza, że przemoc uwarunkowana jest wieloma czynnikami (osobowościowymi, motywacyjnymi, sytuacyjnymi, środowiskowymi). Sprowadzanie źródeł przemocy do stosunków władzy między kobietami a mężczyznami na przestrzeni wieków, jak czyni to konwencja, jest zatem zawężające i, w konsekwencji, nieprawdziwe.

¹¹ J. Helios, W. Jedlecka „Wpływ feminizmu na sytuację społeczno-prawną kobiet”, Uniwersytet Wrocławski, 2016, s. 29-30

¹² Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– „ze względu na płeć”

¹³ Raport wyjaśniający do konwencji, par. 25: „At the same time the drafters wished to acknowledge that violence against women and domestic violence may be explained and understood in various manners at structural, group and individual levels. Violence against women and domestic violence are complex phenomena and it is necessary to use a variety of approaches in combination with each other in order to understand them.”

2.2. Artykuł 6 konwencji w związku z art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 konwencji

Konkretyzacja określonego w art. 6 konwencji obowiązku uwzględniania perspektywy płci społeczno-kulturowej w toku wdrażania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy i przemocy domowej oraz ochrony ofiar przemocy i przemocy domowej następuje, jeżeli chodzi o zakres przedmiotowy działań w, między innymi, art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 konwencji, objętych wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego.

Perspektywa płci społeczno-kulturowej opiera się na dwóch głównych założeniach. Po pierwsze, na koncepcji przemocy uwarunkowanej płcią społeczno-kulturową. Zgodnie z tym podejściem, biologiczne różnice między kobietami a mężczyznami w kontekście społecznym i kulturowym prowadzą do powstania nierówności społecznej i dyskryminacji a w konsekwencji do przemocy. Ponadto różnice te są dodatkowo ugruntowane poprzez stereotyp i strukturę społeczeństwa. Po drugie perspektywa ta zakłada, że likwidacja przemocy powinna zmierzać do eliminacji z życia społecznego różnic w społeczno-kulturowych sposobach manifestowania się odrębności między kobiecością a męskością, to jest wykorzenieniu stereotypowych ról kobiet i mężczyzn z jednoczesną afirmacją niestereotypowych sposobów manifestowania się płciowości. Uwzględnienie tej perspektywy jest obowiązkiem państw w ramach zwalczania przemocy, we wdrażaniu i ocenie wpływu przepisów konwencji oraz w promowaniu i wdrażaniu polityki równouprawnienia.

Artykuł 12 konwencji określa zobowiązania ogólne państw. W ust. 1 tego artykułu wskazane zostały działania niezbędne, by zmienić stosunki między kobietami a mężczyznami, w szczególności by zlikwidować dominację mężczyzn nad kobietami i dyskryminację kobiet. Ma to zostać osiągnięte poprzez promowanie zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowań kobiet i mężczyzn w celu wykorzenienia uprzedzeń, zwyczajów, tradycji oraz innych praktyk opartych na idei niższości kobiet lub na stereotypowych rolach kobiet i mężczyzn. Do katalogu czynników mogących poniżać kobiety dodano także kulturę, religię i honor (art. 12 ust. 5).

Artykuł 14 konwencji, poświęcony edukacji, uszczegóławia zobowiązania państw w zakresie działań na rzecz promowania zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowań kobiet i mężczyzn, określone w art. 12, nakładając na państwo obowiązek wprowadzania do programów nauczania, na wszystkich etapach edukacji, treści dotyczących, między innymi, niestereotypowych ról społeczno-kulturowych, przemocy wobec kobiet ze względu na płeć społeczno-kulturową¹⁴ (ust. 1), jak również obowiązek promowania tych zasad w ramach nieformalnego nauczania, działalności sportowej, kulturalnej i rekreacyjnej, jak też w mediach (ust. 2).

W ustępie 1 art. 14 zastrzega się, że działania w zakresie wprowadzania do programów nauczania treści wskazanych w tym postanowieniu podejmowane mają być „gdzie to właściwe” („where appropriate/le cas échéant”), jednak w świetle raportu wyjaśniającego do konwencji¹⁵ nie należy do uznania państwa, czy mają być przekazywane informacje wymienione w art. 14 ust. 1 - państwo może tylko decydować jakiego typu treści edukacyjne,

¹⁴ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– „ze względu na płeć”

¹⁵ Raport wyjaśniający do Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, pkt 95

uwzględniające wskazane w art. 14 ust. 1 informacje, będą stosowne na danym etapie edukacji i dla jakiej grupy docelowej.

Art. 18 konwencji, dotyczący zobowiązań ogólnych w kontekście ochrony i wsparcia, uszczegóławia w ustępie 3 środki, jakie działania państwa mają obowiązek podjąć na mocy ust. 1 i 2 tego artykułu, służące ochronie ofiar przemocy objętej zakresem konwencji przed kolejnymi aktami przemocy. Kształt tych środków uwzględniać ma perspektywę płci społeczno-kulturowej¹⁶ w pojmowaniu przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej (pierwsze tiret), środki mają opierać się na zintegrowanym podejściu, uwzględniającym stosunki między ofiarami, sprawcami, dziećmi i ich szerszym środowiskiem społecznym (drugie tiret), jak też celem środków ma być umacnianie samodzielnej pozycji i niezależności ekonomicznej kobiet będących ofiarami przemocy (czwarte tiret).

Artykuł 49 ust. 2 konwencji określa zobowiązania ogólne jeżeli chodzi o dochodzenie i ściganie przestępstw określonych w konwencji z uwzględnieniem perspektywy płci społeczno-kulturowej. Zgodnie z tym postanowieniem postępowanie przygotowawcze oraz postępowanie przed sądem w sprawach dotyczących przemocy ma być prowadzone w sposób uwzględniający założenie, że przemoc wobec kobiet jest uwarunkowana płcią społeczno-kulturową.

Zgodnie z art. 60 konwencji, odnoszącym się do wniosków o azyl uwarunkowane płcią społeczno-kulturową¹⁷ przemoc wobec kobiet ze względu na płeć społeczno-kulturową ma być uznawana za formę prześladowania, w rozumieniu artykułu 1 ust. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. oraz za formę poważnej szkody, stanowiącą przesłankę do przyznania ochrony uzupełniającej lub dodatkowej (ust. 1). Interpretacja przesłanek przewidzianych w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ma uwzględniać perspektywę płci społeczno-kulturowej¹⁸ oraz, jeżeli zostanie ustalone, że obawa przed prześladowaniem ma podstawy w jednej lub wielu z tych przesłanek, wnioskodawcom ma zostać przyznany status uchodźcy (ust. 2). Ustanowione mają zostać, uwzględniające perspektywę płci społeczno-kulturowej, procedury przyjmowania i usługi wsparcia cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, jak również wytyczne dotyczące uwzględniania perspektywy płci społeczno-kulturowej oraz procedury udzielania statusu uchodźcy uwzględniające perspektywę płci społeczno-kulturowej, w tym procedury ustalania statusu uchodźcy i składania wniosków o ochronę uzupełniającą i dodatkową (ust. 3)¹⁹.

Raport wyjaśniający do konwencji wskazuje pewne formy przemocy wobec kobiet które, na potrzeby procedur azylowych bądź udzielania ochrony uzupełniającej lub dodatkowej, uznawane są już (w momencie sporządzania konwencji) za uzasadniające przyznanie statusu uchodźcy lub udzielenie ochrony międzynarodowej (gwałt, okaleczanie żeńskich narządów płciowych, przemoc związana z wyposażaniem w posag, ciężka przemoc domowa, handel ludźmi)²⁰. Artykuł 60 idzie jednak, zgodnie z raportem wyjaśniającym, dalej – przemoc wobec kobiet, objęta zakresem stosowania konwencji, czyli ze względu na pełnione role społeczno-kulturowe, ma być przesłanką przyznawania statusu uchodźcy lub udzielenie ochrony międzynarodowej²¹.

¹⁶ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– „aspekt płci”

¹⁷ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– „uwarunkowane płcią”

¹⁸ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– „aspekt płci”

¹⁹ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– w całym ustępie – „aspekt płci”

²⁰ Raport wyjaśniający, pkt 310

²¹ Raport wyjaśniający, pkt 311

2.3. Naruszenie art. 25 ust. 2 Konstytucji RP – bezstronność władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewnianie swobody ich wyrażania w życiu publicznym

Realizacja określonego w art. 6 wymogu uwzględniania perspektywy płci społeczno-kulturowej w toku wdrażania konwencji, w szczególności przyjmowania odpowiednich rozwiązań i podejmowania działań określonych w art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 konwencji oznacza, że światopogląd przedstawiony w punkcie 2.1 niniejszej informacji stanowić ma wiążące ramy polityki państwa, w obszarze ochrony i wsparcia ofiar przemocy, postępowania karnego, edukacji, działań na rzecz uwrażliwiania i zmiany świadomości społecznej, udzielania ochron cudzoziemcom. Zwalczenie przemocy, cel krajowej polityki przyjmowanej w wykonaniu konwencji, osiągnięty zostanie dzięki eliminacji z życia społecznego różnic w społeczno-kulturowych sposobach manifestowania się odrębności między kobiecością a męskością, to jest wykorzenieniu stereotypowych ról kobiet i mężczyzn, z jednoczesną afirmacją niestereotypowych sposobów manifestowania się płciowości.

Tak ukształtowanych zobowiązań nie da się pogodzić z nałożonym na władze publiczne w art. 25 ust. 2 Konstytucji RP obowiązkiem zachowania bezstronności w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, to jest zakazem przyjmowania przez władze publiczne jako wytycznych ich działania określonego światopoglądu.

Jak wskazuje się w komentarzu do Konstytucji RP, zakres zasady bezstronności władz publicznych jest szeroki – nie jest on ograniczony do spraw związanych bezpośrednio z praktykowaniem religii czy szerzeniem wiary lub do zakazu oddziaływania władz publicznych na religijne, światopoglądowe i filozoficzne poglądy jednostki. Obejmuje on także zachowanie przez władze publiczne jednakowego stosunku (dystansu) wobec formułowanych przez wszystkie wyznania przekonań na temat miejsca człowieka w świecie, natury świata, systemu wartości itp.²². W tym kontekście należy przywołać wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 czerwca 2011 r., sprawa K 3/09, wskazujący, że zasada bezstronności władz publicznych wymaga, by państwo nie zajmowało stanowiska w sprawach przekonań oraz zapewniało obywatelom oraz wyznawanym przez nich przekonaniom równe traktowanie. Zasada bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych, i filozoficznych wyznacza granice działania władzy.²³

Dla oceny art. 6 w związku z art. 12 i art. 14 konwencji, w świetle art. 25 ust. 2 Konstytucji RP, których wdrożenie oznacza promowanie zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowań kobiet i mężczyzn, w celu przebudowy społeczeństwa, odpowiednio do ideologicznych założeń feminizmu, istotne znaczenie mają stwierdzenia Trybunału Konstytucyjnego, zawarte w wyroku z 2 grudnia 2009 r., sprawa U 10/07. Trybunał wskazał w nim, że bezstronność władz publicznych w sprawach przekonań religijnych (światopoglądowych i filozoficznych), o których mowa w art. 25 ust. 2 Konstytucji, oznacza, że dopuszczalna jest zmiana istniejącego *status quo* w sferze struktury wyznaniowej, jednakże bez ingerencji państwa, czyli jedynie w sposób „naturalny”, w wyniku ewolucji struktury świadomości społecznej, przy istniejącej swobodzie przekonań religijnych czy światopoglądowych i swobodzie wyboru dokonywanego przez każdą jednostkę²⁴.

²² B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz, wyd. 2, 2012, Art. 25: par. 3

²³ OTK ZU 5A/2011, poz. 39, cz. III, pkt 3.4.2

²⁴ OTK ZU 11A/2009, poz. 163, cz. III, pkt 5.5

Nie można odmówić słuszności wyrażonemu w art. 12 konwencji postulatowi wykorzenia uprzedzeń, zwyczajów, tradycji i innych praktyk opartych na idei niższości kobiet. Należy jednak zauważyć, że realizacja zobowiązania określonego w art. 12 oznacza, w istocie, doprowadzenie do gruntownej przebudowy struktury i zasad funkcjonowania społeczeństwa jako całości i poszczególnych jednostek go tworzących, odpowiednio do koncepcji feministycznych. Zakres podmiotów, które mają zostać objęte działaniami, w celu zmiany mentalności i postaw, wykracza bowiem poza grupę sprawców przemocy, którzy dopuścili się danego czynu zabronionego. Adresatem działań są wszyscy, którzy podzielają przekonania dotyczące stereotypowych ról kobiet i mężczyzn oraz zwyczaje, tradycje, inne praktyki oparte na idei niższości kobiet.

Szczególne wątpliwości budzi druga część obowiązku przewidzianego w ustępie 1 art. 12, to jest promowanie zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowań kobiet i mężczyzn opartych na stereotypowych rolach kobiet i mężczyzn. Konwencja nie wiąże tych stereotypowych ról z ideą niższości kobiet, zasadny jest zatem wniosek, że za stereotypową będzie mogła zostać uznana każda z ról kobiety lub mężczyzny wyznaczana biologią, czy też oparta o zwyczaje i tradycje, i odbiegająca, z jakiegokolwiek względu, od odzwierciedlonego w konwencji poglądu na stosunki społeczne, w szczególności na relacje między kobietami a mężczyznami.

Konwencja, nakładając na państwa w art. 6 obowiązek kształtowania polityki uwzględniającej perspektywę płci społeczno-kulturowej, skonkretyzowany w art. 12 ust. 1 i art. 14 w postaci obowiązku promowania zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowań kobiet i mężczyzn, nie ogranicza zakresu podmiotów, do których takie działania mają być adresowane. Oznacza to, że działania mają być kierowane do członków społeczeństwa, ale także do prywatnych instytucji, w tym których działalność opiera się na określonym światopoglądzie, religii czy wyznaniu, jak również do kościołów i związków wyznaniowych. Stoi to w sprzeczności z zasadą bezstronności władz publicznych i obowiązkiem zapewniania swobody wyrażania poglądów w życiu publicznym, określonych w art. 25 ust. 2 Konstytucji RP. Zgodnie bowiem ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego przedstawionym w wyroku z 2 grudnia 2009 r., sprawa U 10/07, „na władzach publicznych, w myśl art. 25 ust. 2 Konstytucji, spoczywa obowiązek zapewnienia każdemu swobody przekonań i swobody ich wyrażania w życiu publicznym, a także związanej z tym swobody podejmowania odpowiednich decyzji. Bezstronność władz publicznych oraz respektowanie równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych przez władze publiczne wiąże się więc ściśle, co Trybunał podkreśla, z respektowaniem wolności przekonań religijnych i światopoglądowych oraz wolności ich wyrażania w życiu publicznym.”²⁵

Zasada bezstronności władz publicznych nie zwalnia państwa z postępowania zgodnie z założeniami aksjologicznymi, na których opiera się Konstytucja RP, w której wyraz znajduje struktura światopoglądowa społeczeństwa. Te założenia aksjologiczne określa preambuła do Konstytucji RP, wytyczająca kierunki interpretacji jej postanowień. Zawarte w niej wskazówki są jednym ze środków kształtujących pożądane z punktu widzenia ustrojodawcy postawy jednostek oraz kierunki działalności organów państwowych²⁶. Odwołuje się ona do wartości wywodzonych z, między innymi, wiary oraz wyraża wdzięczność przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, jak również nawiązuje do

²⁵ OTK ZU 11A/2009, poz. 163, cz. V, pkt 5

²⁶ B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz, wyd. 2, 2012, Preambuła: par. 2

najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej. Na tych aksjologicznych założeniach oparte są postanowienia Konstytucji RP, w szczególności zawarte w Rozdziale I, zatytułowanym „Rzeczpospolita”. Ze względu na zamieszczenie w tej części Konstytucji RP należy uznać ich szczególną wagę, jako określających postawy ustrojowe Rzeczypospolitej Polskiej. Wśród postanowień zawartych w tej części Konstytucji RP znajduje się art. 18, stanowiący o obowiązku zapewnienia ochrony i opieki małżeństwu jako związku kobiety i mężczyzny, rodzinie, macierzyństwu i rodzicielstwu, które opierają się na biologicznych różnicach i podziale ról poszczególnych członków rodziny. Trybunał Konstytucyjny, w wyroku z 18 maja 2005 r., sprawa K 16/04, wskazał, że oznacza to, że obowiązkiem państwa jest podejmowanie działań, które „umacniają więzi między osobami tworzącymi rodzinę, a zwłaszcza więzi istniejące między rodzicami i dziećmi oraz między małżonkami”²⁷. Użycie w konwencji sformułowań bazujących na określonych założeniach światopoglądowych, nakładających obowiązek zwalczania stereotypowych ról kobiet i mężczyzn, zwłaszcza że nie zostało określone w konwencji jakie role kobiet i mężczyzn należy uznawać za stereotypowe, może podważać możliwość wywiązania się władz publicznych z nałożonych na nie obowiązków, w tym zwłaszcza wynikających z art. 18 Konstytucji RP.

Art. 18 konwencji, nakładając w ust. 3 na władze publiczne obowiązek podjęcia działań służących ochronie ofiar przemocy objętej zakresem konwencji przed kolejnymi aktami przemocy, wskazuje, że kształt tych środków uwzględniać ma perspektywę płci społeczno-kulturowej²⁸ w pojmowaniu przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej. Konkretyzując te wskazówki należy wskazać, że dla władz publicznych wynika z nich obowiązek zastosowania, przy tworzeniu rozwiązań i ich realizowaniu, określonej koncepcji dotyczącej źródeł przemocy i, stanowiących jej praktyczne wdrożenie, wzorców sposobów jej zapobiegania i wykorzenia. Przekłada się to na ocenę działań ewentualnego sprawcy i ofiary przemocy, rodzaj wsparcia udzielanego ofierze przemocy, jak również kształt środków mających na celu korektę zachowań sprawcy. Należy też zwrócić uwagę, że ukształtowane w ten sposób rozwiązania mają być, zgodnie z ust. 2 art. 18, realizowane przez sądy, prokuraturę, organy ścigania, władze lokalne i regionalne, organizacje pozarządowe i inne organizacje i podmioty właściwe w sprawach udzielania ochrony i wsparcia ofiarom i świadkom przemocy.

Artykuł 49 ust. 2 konwencji nakłada obowiązek kształtowania rozwiązań w zakresie dochodzenia i ścigania przestępstw określonych w konwencji z uwzględnieniem perspektywy płci społeczno-kulturowej. Oznacza to narzucenie organom prowadzącym postępowania przygotowawcze oraz postępowanie sądowe w sprawach dotyczących przemocy założenia, że przemoc wobec kobiet jest uwarunkowana płcią społeczno-kulturową i, bazując na nim, dokonywane mają być poszczególne czynności w ramach postępowania przygotowawczego i sądowego. Zważywszy, że konwencyjna definicja płci społeczno-kulturowej oraz bazująca na niej definicja przemocy wobec kobiet, są zabarwione ideologicznie, art. 49 ust. 2 podważa zasadę bezstronności działania władz publicznych, narzucając im obowiązek stosowania określonych tez, przez pryzmat których mają być oceniane działania ewentualnego sprawcy i ofiary przemocy.

Zgodnie z artykułem 60 konwencji, władze publiczne, w których właściwości leży rozpatrywanie wniosków o objęcie ochroną międzynarodową, mają przyjąć, że przemoc wobec kobiet ze względu na płć społeczno-kulturową stanowi formę prześladowania w

²⁷ OTK ZU 5A/2005, poz. 51, cz. III, pkt 4.

²⁸ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961– „aspekt płci”

rozumieniu artykułu 1 ust. 1 pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. oraz że stanowi formę poważnej szkody, stanowiącą przesłankę do przyznania ochrony uzupełniającej lub dodatkowej (ust. 1). Aby ten cel zrealizować przyjęte mają być odpowiednie procedury i przewidziane usługi wsparcia. Realizacja tego postanowienia konwencji zakłada dokonywanie oceny struktury i funkcjonowania społeczeństw innych państw, wyznawanych przez nie wartości, religii, kulturowanych zwyczajów i tradycji, w świetle określonej koncepcji stosunków społecznych i stosunków między jednostkami, na potrzeby podejmowania przez władze publiczne decyzji. Oznacza to, że za niezgodną z konwencją może być uznana każda z ról kobiety lub mężczyzny wyznaczana biologią, bądź wywiedziona z religii, zwyczajów i tradycji, i odbiegająca, z jakiegokolwiek względu, od odzwierciedlonego w konwencji lub uznawanego przez jej interpretatorów, poglądu na stosunki społeczne, w szczególności na relacje między kobietami a mężczyznami.

Narzuconego na mocy postanowień konwencji obowiązku takiego konstruowania i stosowania rozwiązań prawnych w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy i ich wdrażania, by odzwierciedlały koncepcję płci społeczno-kulturowej, stanowiącej element określonego światopoglądu, nie da się pogodzić z wyływającym z art. 25 ust. 2 Konstytucji RP dla władz publicznych obowiązkiem zachowania bezstronności w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych oraz zapewniania swobody ich wyrażania w życiu publicznym. Rzeczpospolita Polska nie może podejmować zobowiązań ani działań (stanowiąc prawo i je stosując), skutkujących podporządkowaniem życia społecznego i funkcjonowania władz publicznych jednemu światopoglądowi.

W konsekwencji, należy stwierdzić, że art. 6 konwencji, w związku z art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 konwencji, nakładający na państwo obowiązek oparcia działań, w zakresie wdrażania i wykonywania konwencji, na określonych założeniach światopoglądowych, jest niezgodny z art. 25 ust. 2 Konstytucji RP ponieważ narusza zasadę bezstronności zarówno podważając nakaz traktowania wszystkich światopoglądów na równi, jak również podważając zakaz ingerencji państwa w sferę przekonań.

3. Niezgodność art. 14 konwencji z art. 48 ust. 1, art. 53 ust. 3 i art. 25 ust. 3 Konstytucji RP

3.1. Artykuł 14 konwencji - edukacja

Wyjaśnienia dotyczące treści tego postanowienia konwencji przedstawione w punkcie 2.2 niniejszej informacji mają zastosowanie do tej części informacji.

3.2. Naruszenie art. 48 ust. 1 Konstytucji RP – prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniemami

Pojęcia niestereotypowych ról społeczno-kulturowych oraz przemocy wobec kobiet ze względu na płeć społeczno-kulturową, jak i związane z nimi szczegółowe treści odzwierciedlone w art. 14 konwencji, nakładającym na państwo obowiązek ich wdrażania w różnych obszarach polityki edukacyjnej, mają ideologiczne źródła w feminizmie, w szczególności w jego radykalnym nurcie. Konwencja przesądza zatem, jaki realizowany ma być model wychowania dzieci i jakie wartości mają być im wpajane w toku edukacji.

Ideologiczne sprofilowanie przekazywanych przez szkołę treści, bez możliwości zwolnienia dzieci od udziału w zajęciach, w trakcie których są prezentowane, oznacza pozbawienie rodziców zagwarantowanego w art. 48 ust. 1 Konstytucji RP prawa do wychowania dzieci

zgodnie z własnymi przekonaniemami dotyczącymi różnych sfer życia. Prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniemami oznacza, po stronie władz publicznych, zakaz ingerowania w ten obszar władzy rodziców.

Konstytucyjne gwarancje realizacji tego prawa odzwierciedlone są w ustawie z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Preambuła do ustawy precyzuje, że oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa, kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji RP, a także wskazaniem zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o prawach dziecka. Ponadto, nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Prawo oświatowe wskazuje również, że przedszkola i szkoły, publiczne i niepubliczne, realizują nauczanie w ramach podstawy programowej określonej przez ministra właściwego do spraw edukacji narodowej (art. 13 ust. 1, pkt 1 i 6, art. 14 ust. 1 pkt 4, art. 14 ust. 3 pkt 1 ustawy). Podstawa programowa musi mieścić się w ramach nakreślonych w preambule do ustawy.

Realizacja art. 14 konwencji za zatem daleko idące konsekwencje jeżeli chodzi o prawo rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniemami, z uwagi na narzucenie obowiązkowego przekazywania dzieciom treści o charakterze ideologicznym, mogących stać w sprzeczności z przekazywanymi wartościami zakorzenionymi w religii lub wyznaniu.

W konsekwencji, należy stwierdzić, że art. 14 konwencji, nakładający na państwo obowiązek podejmowania działań na rzecz wprowadzenia do programów nauczania, na wszystkich etapach edukacji, jak również na rzecz zapewnienia przekazywania, w ramach nieformalnego nauczania, w ramach działalności sportowej, kulturalnej i rekreacyjnej, w mediach, treści wyznaczanych przez określone założenia światopoglądowe, jest niezgodny z art. 48 ust. 1 Konstytucji RP.

3.3. Naruszenie art. 53 ust. 3 Konstytucji RP – prawo rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniemami

Kontynuacją prawa zagwarantowanego w art. 48 ust. 1 Konstytucji RP jest prawo rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniemami, o którym mowa w art. 53 ust. 3 Konstytucji RP. Postanowienie to oznacza pozostawienie w wyłącznej gestii rodziców decyzji w sprawie kierunku i treści nauczania moralnego i religijnego, co obejmuje, między innymi, uczestniczenie dzieci w różnych formach kształcenia poza szkołą i nauczania określonej religii w szkole, w tym organizowanych przez prywatne instytucje prowadzące działalność edukacyjną, oświatową i wychowawczą. Oznacza to także zakaz narzucania nauczania określonych treści religijnych i etycznych, stojących w sprzeczności z poglądami rodziców²⁹. Dla władz publicznych oznacza to zaś obowiązek takiego ukształtowania systemu oświaty, który pozwoli rodzicom na realizowanie ich konstytucyjnego prawa zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniemami.

Realizacja postanowień artykułu 14 konwencji, nakładającego na wszystkie instytucje edukacyjne, oświatowe i wychowawcze obowiązek przekazywania określonych poglądów i

²⁹ B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz, wyd. 2, 2012, art. 53, pkt 11

wartości, wypracowanych w ramach określonej ideologii, odzwierciedlonej w konwencji i mogącej stać w sprzeczności z przekazywanymi wartościami zakorzenionymi w religii lub wyznaniu rodziców, oznacza zanegowanie zagwarantowanego w Konstytucji RP prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem.

Prawa rodziców dotyczące ukierunkowania edukacji dzieci zagwarantowane w Konstytucji RP odzwierciedlają postanowienia międzynarodowych umów dotyczących praw człowieka, przyjętych na szczeblu światowym i europejskim. Umowami tymi związana jest Polska. Chodzi tu zwłaszcza o postanowienia Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, który w art. 18 ust. 4 zobowiązuje państwa do poszanowania wolności rodziców lub, w odpowiednich przypadkach, opiekunów prawnych, do zapewnienia swym dzieciom wychowania religijnego i moralnego zgodnie z własnymi przekonaniem. Z kolei artykuł 2 Protokołu dodatkowego nr 1 do Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i wolności podstawowych zobowiązuje państwa, by wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, uznawały prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniem religijnymi i filozoficznymi. Oznacza to, że nie państwo, ale rodzice decydują o kierunku nauczania i wychowania dziecka, państwo ma obowiązek stworzyć warunki, aby to prawo rodziców mogło być w pełni realizowane. Wreszcie, Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty stanowi w art. 5 ust. 1 pkt b., że „rodzice i w odpowiednich przypadkach prawni opiekunowie powinni mieć możliwość (...) zapewnienia religijnego i moralnego wychowania dzieci zgodnie z ich osobistymi przekonaniem; nikomu indywidualnie ani żadnej grupie osób jako całości nie należy narzucać religijnego wychowania, niezgodnego z ich przekonaniem.”

W konsekwencji, należy stwierdzić, że art. 14 konwencji, nakładający na państwo obowiązek podejmowania działań, których cel i treść wyznaczają określone założenia światopoglądowe, w zarezerwowanej do decyzji rodziców sferze zapewniania dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem, jest niezgodny z art. 53 ust. 3 Konstytucji RP.

3.4. Naruszenie art. 25 ust. 3 Konstytucji RP - stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.

W obszarach działalności, odnośnie do których art. 14 określa obowiązki państw dotyczące promowania wskazanych w tym postanowieniu treści, mają w Polsce prawo być obecne kościoły i związki wyznaniowe. Celem prowadzenia przez nie przedszkoli i szkół, jak również szeroko pojętej działalności wychowawczej i oświatowej, jest wspieranie rodziców w wychowaniu dzieci zgodnie z ich przekonaniem, w tym w celu zachowania tożsamości religijnej. Prawo dostępu do takich instytucji wynika z art. 53 ust. 2 Konstytucji RP.

Instytucje edukacyjne, oświatowe i wychowawcze powoływane są przez podmioty prywatne, by nauczać o określonej religii czy wyznaniu, przekazywać określony światopogląd. Nauczanie to może dotyczyć określonych ról kobiet i mężczyzn które, na gruncie postanowień konwencji zostaną ocenione jako odzwierciedlające uprzedzenia, zwyczaje, tradycje inne praktyki, bądź jako stereotypowe i, z tego względu, będące źródłem przemocy wobec kobiet. Zadaniem władz publicznych jest zatem zobowiązanie instytucji edukacyjnych, oświatowych i wychowawczych, do wprowadzenia do programów nauczania treści zgodnych z konwencją, w szczególności wymienionych w art. 14.

Nałożenie na przedszkola i szkoły, jak również inne placówki oświatowe prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe, obowiązku przedstawiania treści o charakterze ideologicznym, stoi w sprzeczności z zagwarantowaną w art. 25 ust. 3 Konstytucji RP autonomią i wzajemną niezależnością państwa i kościołów i innych związków wyznaniowych. Gwarancje wyrażone w art. 25 ust. 3 Konstytucji RP obejmują, między innymi, prawo kościołów i innych związków wyznaniowych do nauczania religii i wychowania religijnego.

Przedszkola i szkoły publiczne i niepubliczne, prowadzone przez kościoły i inne związki wyznaniowe, realizują nauczanie w ramach podstawy programowej, ustalonej przez ministra właściwego do spraw edukacji narodowej. Podstawa programowa musi mieścić się w ramach nakreślonych w preambule do ustawy z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, czyli podstawa programowa określana jest w poszanowaniu zasad zawartych w Konstytucji RP, a także wskazań zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o prawach dziecka. Nauczanie i wychowanie, respektując chrześcijański system wartości, za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki.

W konsekwencji należy uznać, że art. 14 konwencji, nakładający na państwo obowiązek podejmowania działań zmierzających do zapewnienia przekazywania w toku działalności edukacyjnej, wychowawczej i oświatowej prowadzonej przez kościoły i związki wyznaniowe treści wyznaczanych przez określone założenia światopoglądowe, narusza art. 25 ust. 3 Konstytucji RP.

4. Niezgodność art. 6 w związku z art. 14, 18, 49 ust. 2 i 60 konwencji z art. 2 Konstytucji RP

4.1 Artykuł 6 konwencji – polityka uwzględniająca perspektywę płci społeczno-kulturowej³⁰

Artykuł 6 nakłada obowiązek uwzględniania perspektywy płci społeczno-kulturowej w toku wdrażania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy i przemocy domowej oraz ochrony ofiar przemocy i przemocy domowej. Pojęcie płci społeczno-kulturowej zdefiniowane zostało w art. 3 pkt c. konwencji, który wskazuje, że pojęcie to oznacza społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet i mężczyzn.

Wyjaśnienia dotyczące treści tego postanowienia konwencji przedstawione w punkcie 2.1 niniejszej informacji mają zastosowanie do tej części informacji.

4.2. Artykuł 6 w związku z art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2 i art. 60

Konkretyzacja określonego w art. 6 konwencji obowiązku uwzględniania perspektywy płci społeczno-kulturowej w toku wdrażania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy i przemocy domowej oraz ochrony ofiar przemocy i przemocy domowej następuje w art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60. Wyjaśnienia dotyczące treści art. 14, 18, 49 ust. 2, art. 60 przedstawione w punkcie 2.2 niniejszej informacji mają zastosowanie do tej części informacji.

4.3. Naruszenie art. 2 Konstytucji RP – Rzeczpospolita Polska demokratycznym państwem prawnym

³⁰ Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961 – „polityka uwzględniająca kwestie płci”

Nie jest możliwe precyzyjne określenie zakresu obowiązków wynikających z art. 6 w związku z art. 18 (obowiązek oparcia środków ochrony ofiar na kryterium płci społeczno-kulturowej), art. 49 ust. 2 (przyjęcie środków zapewniających skuteczne dochodzenie oraz ściganie przestępstw uwzględniających aspekt płci społeczno-kulturowej) i art. 60 (obowiązek interpretowania przesłanek udzielenia statusu uchodźcy bądź przyznawania ochrony uzupełniającej i dodatkowej w sposób uwzględniający aspekt płci społeczno-kulturowej), ponieważ użyte w nich pojęcie płci społeczno-kulturowej, nie zostało dostatecznie precyzyjnie zdefiniowane. Brak jest w konwencji definicji „roli społeczno-kulturowej”, brak jest podstaw do oceny, jakie role społeczno-kulturowe są stereotypowe, a jakie niestereotypowe, w związku z tym nie jest możliwe określenie zakresu obowiązku wynikającego z art. 14.

Sposób zdefiniowania pojęcia płci społeczno-kulturowej, przyjęty w art. 3.c. konwencji wskazuje, że jest to pojęcie zmienne w czasie, ponieważ zachowania, działania i cechy, które dana społeczność uznaje za właściwe dla kobiet i mężczyzn ewoluują. Należy także zwrócić uwagę, że różne społeczeństwa uznają różne wartości, wpływające na sposób określania zachowań, działań i cech, które uznawane są za właściwe dla kobiet i mężczyzn. Dodatkowo, rozumienie pojęcia płci społeczno-kulturowej ma także wymiar indywidualny - wynika z przyjętych w danym czasie subiektywnych poglądów lub odczuć. W konsekwencji, definicja „płci społeczno-kulturowej” zależna jest od zmiennych w czasie wzorców, od wartości przyjętych w danej społeczności oraz od indywidualnych odczuć jednostki.

Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 22 maja 2002 r., sprawa K 6/02, „ustawodawca ma prawo do nadawania szczególnego znaczenia wykorzystywanym w tekście aktu normatywnego pojęciom odbiegającego od znaczenia danej nazwy w języku ogólnym, pod warunkiem, że mają one swoje naturalne znaczenie nadane przez zasady języka polskiego i zostały przez ustawodawcę jednoznacznie zdefiniowane” oraz „ustawodawca nie może poprzez niejasne formułowanie tekstu przepisów pozostawiać organom mającym je stosować nadmiernej swobody przy ustalaniu w praktyce zakresu podmiotowego i przedmiotowego ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Założenie to można określić ogólnie jako zasadę określoności ustawowej ingerencji w sferę konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Kierując się tą zasadą Trybunał Konstytucyjny reprezentuje stanowisko, iż przekroczenie pewnego poziomu niejasności przepisów prawnych stanowić może samoistną przesłankę stwierdzenia ich niezgodności zarówno z przepisem wymagającym regulacji ustawowej określonej dziedziny np. ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnych wolności i praw (art. 31 ust. 3 zdanie 1 Konstytucji), jak z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą państwa prawnego.”³¹

W tym kontekście należy zważyć, że tytuł konwencji wskazuje, że poświęcona jest ona zwalczaniu przemocy wobec kobiet, jednak zobowiązania wynikające z jej postanowień dowodzą, że dotyczy ona zwalczania przemocy wobec osób, które przyjmują społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet. Pojęcia „płeć”, „kobieta” oraz „mężczyzna” przyjęte w j. polskim i, odpowiednio, w polskim ustawodawstwie, mają odmienne znaczenie niż w taki sposób nazwane pojęcia, zawarte w konwencji.

Użycie w konwencji nieprecyzyjnych pojęć, bądź pojęć, którym nadano treść odmienną niż przyjęta w j. polskim, wymusza podejmowanie przez władze publiczne ich interpretacji, której zakres wykracza poza dopuszczalne granice ze względu na wskazaną powyżej

³¹ OTK ZU 3A/2002. Poz. 33, cz. III, pkt 3

zmiennosc treści tych pojęć. Ponadto, w danym państwie interpretacja będzie zmieniać się w czasie. Prowadzi to niepewności, co do faktycznego zakresu zobowiązań państw wynikających z konwencji, oznaczającej naruszenie zasady demokratycznego państwa prawa, o której mowa w art. 2 Konstytucji RP, w szczególności zasady dostatecznej określoności prawa, to jest nakazu stanowienia norm prawnych jasnych i zrozumiałych dla adresatów, pozwalających jednoznacznie ustalić ich treść niebudzącą wątpliwości interpretacyjnych i niepowodujących przez to rozbieżności w procesie stosowania norm.

W konsekwencji należy uznać, że, art. 6 konwencji, w związku z art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2 i art. 60 konwencji, nakładający na państwo obowiązek podejmowania działań, których cel i treść nie są określone w sposób jednoznaczny, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

5. Niezgodność art. 6 konwencji z art. 32 i 33 Konstytucji RP

5.1 Artykuł 6 konwencji – polityka uwzględniająca perspektywę płci społeczno-kulturowej³²

Artykuł 6 konwencji, stanowiący dyrektywę interpretacyjną oraz programową konwencji oparty jest na pojęciu „płci społeczno-kulturowej”. W konsekwencji, w konwencji jest mowa nie o aktach przemocy ze względu na płeć, ale ze względu na „płeć społeczno-kulturową”. Konwencja nie dotyczy zwalczania przemocy wobec kobiet i mężczyzn, ale wobec osób, które przyjmują społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet.

Wyjaśnienia dotyczące treści art. 6 konwencji, przedstawione w punkcie 2.1 niniejszej informacji, mają zastosowanie do tej części informacji.

5.2 Naruszenie artykułu 32 Konstytucji RP – równość wszystkich wobec prawa, prawo wszystkich do równego traktowania przez władze publiczne, zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny oraz naruszenie artykułu 33 Konstytucji RP – równe prawa kobiety i mężczyzny w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym, równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń

Konwencja dotyczy aktów przemocy ze względu na płeć społeczno-kulturową, czyli aktów skierowanych przeciwko osobie ze względu na podejmowane przez nią role, zachowania lub posługiwanie się atrybutami, które przypisywane są zwyczajowo kobietom. Przesłanki takiego ukształtowania tekstu konwencji wyjaśnia preambuła, przedstawiona w punkcie 2.1 niniejszej informacji. Na tym gruncie za uzasadnione można by uznać posługiwanie się kryterium różnicującym w postaci płci społeczno-kulturowej przy określaniu zakresu i kształtu działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy, jak również ochrony ofiar przemocy. Jednak, jak zostało wcześniej wskazane, takie określenie źródeł przemocy i, w konsekwencji, określenie środków jej zwalczania, jest tylko jedną z istniejących propozycji wyjaśnienia zjawiska przemocy.

³² Tłumaczenie konwencji zamieszczone w Dzienniku Ustaw z 2015 r., poz. 961 – „polityka uwzględniająca kwestie płci”

Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w wyroku z 15 lipca 2010 r. sprawa K 63/07, aby uznać, że różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych jest dopuszczalne w świetle art. 32 Konstytucji RP, jeżeli zostanie dokonane według kryterium, które spełnia następujące warunki:

- po pierwsze – musi ono mieć charakter relewantny, czyli musi pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma, oraz ma służyć realizacji tego celu i treści; wprowadzone różnicowania muszą być racjonalnie uzasadnione;
- po drugie – musi mieć charakter proporcjonalny; waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych;
- po trzecie – musi pozostawać w związku z zasadami, wartościami i normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych³³.

W świetle założeń ideologii feministycznej można by uznać, że pierwsze z kryteriów zidentyfikowanych przez Trybunał Konstytucyjny zostało spełnione. Skoro bowiem przemoc wobec kobiet jest przejawem nierównych stosunków władzy między kobietami a mężczyznami na przestrzeni wieków, które doprowadziły do dominacji mężczyzn nad kobietami i dyskryminacji kobiet, a także uniemożliwiły pełen rozwój kobiet (preambuła, akapit 9), a przemoc wobec kobiet, jako przemoc ze względu na płeć społeczno-kulturową, ma charakter strukturalny i stanowi jeden z podstawowych mechanizmów społecznych, poprzez który kobiety są spychane na podległą pozycję względem mężczyzn (preambuła, akapit 10), to przyjęcie rozwiązań szczególnie chroniących kobiety ze względu na narzucane im role społeczno-kulturowe oraz zapewniających wykorzenienie źródeł tych przemocy jest uzasadnione. Jak jednak wcześniej wskazano (punkt 2.1 niniejszej informacji) założenia te mają źródło w określonej interpretacji historii i społeczeństw, nie poddającej się obiektywnej weryfikacji.

Oceniając spełnienie drugiego kryterium, dotyczącego proporcjonalności argumentów przemawiających za wprowadzeniem różnicowania, należy wskazać, że ofiarą przemocy może być każdy, kobieta czy mężczyzna, dorosły czy dziecko. Dane statystyczne dotyczące zgłaszanych w Polsce przypadków przemocy w rodzinie wskazują, że ofiarami przemocy domowej są wprawdzie częściej kobiety niż mężczyźni, ale różnica liczby ofiar nie jest drastyczna:

Interwencje przeprowadzone przez funkcjonariuszy Policji³⁴

	2017	2018	2019
Mężczyźni, co do których istniało podejrzenie, że byli dotknięci przemocą w rodzinie	11.030	10.672	10.676
Kobiety, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie	67.984	65.057	65.195

Osoby dotknięte przemocą w rodzinie, którym instytucje publiczne udzieliły pomocy³⁵

³³ OTK ZU 6A/2010, poz. 60, cz. III, pkt 6.2

³⁴ Dane MSWiA

³⁵ Sprawozdanie z Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, za rok 2017 i za rok 2018, załącznik statystyczny, <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-realizacji-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>, sprawozdanie za 2019 - projekt

	2017	2018	2019
kobiety	125.341	122.372	124.382
mężczyźni	34.914	36.148	39.625

Należy przy tym zaznaczyć, że przedstawione dane nie w pełni odzwierciedlają skalę przemocy wobec mężczyzn, z powodu rzadszego zgłaszania przez nich przypadków doznania przemocy oraz rzadszego korzystania przez mężczyzn z pomocy instytucji³⁶.

Artykuły 32 i 33 Konstytucji RP, wyrażające zasadę równości, nie nakazują traktowania w identyczny sposób czy gwarantowania identycznych praw ani nie zakazują różnicowania sytuacji podmiotów prawa. Równość funkcjonuje bowiem zawsze w pewnym kontekście sytuacyjnym i nie oznacza jednakowej sytuacji faktycznej lub prawnej jednostek. Należy ją pojmować jako zakaz nieuzasadnionego różnicowania przy kształtowaniu sytuacji podobnych podmiotów prawa albo jednakowego traktowania różnych podmiotów prawa.³⁷ W tym kontekście ważna pozostaje też uwaga Trybunału Konstytucyjnego RP, który wyraźnie wskazał, że nieuwzględnienie biologicznych uwarunkowań może stanowić naruszenie zasady równości, poprzez równe potraktowanie osób faktycznie nierównych.³⁸

Narzucone przez konwencję zróżnicowanie sytuacji ofiar przemocy należy uznać zatem za nieuzasadnione, gdyż szczególną ochronę zapewnia ona tylko jednej grupie podmiotów, w sytuacji gdy podmioty nie zaliczone do tej grupy mogą mieć takie samo doświadczenie przemocy. Oczywiście można wskazać, że ochrona ta zapewniana jest z powodu specyficznego rodzaju przemocy doświadczanego przez kobiety, z powodu specyficznych ról społeczno-kulturowych pełnionych przez nie lub które powinny pełnić ale, jak wyżej wskazano, uzasadnienie zróżnicowania ma podstawy ideologiczne, niemożliwe do obiektywnej weryfikacji, zaś inne teorie przemocy wskazują inne źródła przemocy, nie mające związku z rolami społeczno-kulturowymi.

Rozwiązania konwencyjne przewidujące ochronę jednej grupy dotkniętej przemocą można by wprawdzie próbować uznać za minimalny standard działania państw, zresztą sama konwencja zachęca w art. 2 ust. 2 do jej stosowania do wszystkich ofiar przemocy domowej, ale stoi temu na przeszkodzie sposób jej wdrażania promowany przez Grupę Ekspertów do spraw Przeciwdziałania Przemocy wobec Kobiet i Przemocy Domowej (GREVIO). W ocenie GREVIO krajowe rozwiązania (prawo, programy działania) w zakresie zwalczania przemocy neutralne pod względem płciowym, to jest adresowane do jej wszystkich ofiar, nie zaś tylko do kobiet-ofiar przemocy, są uznawane za niewłaściwie wdrażające konwencję (na przykład stanowisko w sprawie rozwiązań holenderskich i duńskich³⁹ oraz fińskich⁴⁰).

³⁶ Badanie „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”, 2017 r., na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, s. 39-40, <https://www.gov.pl/web/rodzina/diagnozy-zjawiska-przemocy-w-rodzinie>

³⁷ Ad. art. 32 postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 24 października 2001 r., SK 10/01, cz. III, pkt 2, https://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/omowienia/SK_10_01_PL.pdf, ad art. 33 - wyrok Trybunału Konstytucyjnego: z 28 marca 2000 r., K 27/99, cz. III pkt 2, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrugaztgna>

³⁸ Por. OTK ZU 1989, poz. 7, cz. III, pkt 3

³⁹ Oceny i zalecenia skierowane przez GREVIO do Holandii (par. 13-15 raportu GREVIO z 2019 r., <https://rm.coe.int/grevio-report-on-netherlands/1680997253>) i Danii (par. 6-10 raportu GREVIO z 2017 r., <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-denmark/16807688ae>) wskazują, że prawo i polityka mają odzwierciedlać założenie, że przemoc wobec kobiet jest przemocą z powodu tego, że są kobietami oraz że dotyka je nieproporcjonalnie częściej niż mężczyzn.

⁴⁰ <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>:

Jeżeli chodzi o trzecie kryterium oceny dopuszczalności zróżnicowania sytuacji, zidentyfikowane przez Trybunał Konstytucyjny, to jest związek z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającym odmienne potraktowanie podmiotów podobnych, to należy wskazać, że ciążący na władzach publicznych w Polsce obowiązek zapobiegania i zwalczania przemocy wynika z fundamentalnego obowiązku poszanowania i ochrony godności człowieka oraz zagwarantowania, wywodzonych z godności człowieka, praw i wolności (art. 30 Konstytucji RP). Wobec nadrzędnego obowiązku ochrony godności człowieka żadne kryterium zróżnicowania zakresu ochrony przed przemocą nie może być uznane za uzasadnione.

Z tego względu polskie rozwiązania prawne i działania adresowane są, bez rozróżnienia, do wszystkich ofiar przemocy, co realizuje konstytucyjne: zasadę równości wobec prawa i prawo do równego traktowania przez władze publiczne (art. 32 ust. 1), zakaz dyskryminacji w życiu rodzinnym, politycznym społecznym i gospodarczym (art. 32 ust. 2), jak też zasadę równości kobiet i mężczyzn w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym (art. 33 ust. 1 i 2).

Zważywszy unormowania szczebla konstytucyjnego w zakresie równości wobec prawa oraz zakazu dyskryminacji, jak również zobowiązania Polski wynikające z innych umów międzynarodowych w zakresie nakazu równego traktowania i zakazu dyskryminacji⁴¹, postanowienia konwencji stambulskiej dotyczące podmiotowego zakresu jej stosowania, definiowanego w oparciu o kryterium płci społeczno-kulturowej, są nie do pogodzenia z konstytucyjnymi wymogami dotyczącymi poszanowania równości, równego traktowania i zakazu dyskryminacji.

Należy także zwrócić uwagę na drugi aspekt niezgodności art. 6 z postanowieniami art. 32 i 33 Konstytucji RP, dotyczący sposobu definiowania kryterium różniącego ochronę.

“3. Following the convention’s entry into force in 2015, the Finnish authorities introduced the Action Plan for the Istanbul Convention 2018-2021 which specifically states that, in addition to women, Finland will be applying the Istanbul Convention also in relation to men and boys experiencing domestic violence. (...) The terminology used in this document predominantly frames the measures to be taken in a gender neutral manner, suggesting these will be taken for the benefit of male and female victims. Little or no reference is made to the specific experiences of women as victims of any of these forms of violence, which may differ significantly from those of men. Similarly, the plan does not seem to set out the need to understand and address the gendered nature of violence against women, including domestic violence. GREVIO notes moreover that no other policy document currently in use nor existing legislation sets out common definitions of domestic violence or any other form of violence against women.

4. Previous action plans have, however, referred specifically to international definitions of violence against women as gender-based violence while interpreting it to apply to violence perpetrated against someone for reasons of his or her gender or for transgressions of gender norms that the perpetrator considers unacceptable. It is thus not in line with the definition of “gender-based violence against women” set out in Article 3 d of the convention which covers “violence that is directed against a woman because she is a woman or that affects women disproportionately”. Although it is unclear whether definitions of the previous action plan are still in use, they have certainly influenced policies and measures that are currently in existence.

5. GREVIO recalls that Article 2, paragraph 1, of the Istanbul Convention affirms the notion that all forms of violence against women, including domestic violence, affect women disproportionately. GREVIO thus strongly encourages the Finnish authorities to enhance the application of a gendered perspective in the implementation of the Istanbul Convention, including its provisions in relation to domestic violence.”

⁴¹ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, art. 1, art. 2, art. 7, Międzynarodowy Pakt Praw Politycznych i Obywatelskich, art. 2 ust. 1, 3, 26, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, art. 2 ust. 2, art. 3, Konwencja o prawach dziecka, art. 2, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, art.1, art. 3, art. 4ust. 1, art. 5, Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Wolności Podstawowych, art. 14

Z art. 6 konwencji wynika, że kryterium różnicującym działania i rozwiązania prawne w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy jest płęć społeczno-kulturowa. Jak wskazano wyżej (punkt 4.3 niniejszej informacji), pojęcie płci społeczno-kulturowej jest nieostre i zmienne w czasie oraz zależne od danego społeczeństwa oraz subiektywnych odczuć danej jednostki.

Oznacza to, że podmiotowy zakres stosowania rozwiązań mających na celu wykonanie konwencji określany jest na podstawie nieprecyzyjnego i poddającego się dowolnemu kształtowaniu kryterium. Zważywszy, że chodzi o rozwiązania różnicujące zakres realizacji przez władzę państwa fundamentalnego obowiązku poszanowania i ochrony godności człowieka, to zastosowanie jako kryterium różnicującego zakres ochrony kryterium niejasnego, zmiennego i otwartego na swobodną interpretację nie daje się pogodzić z art. 32 i 33 Konstytucji RP.

W konsekwencji należy uznać, że art. 6 konwencji, wprowadzający kryterium różnicujące sytuację podmiotów prawa w sposób nieproporcjonalny oraz naruszające zasady, wartości i normy konstytucyjne, jest niezgodny z art. 32 i 33 Konstytucji RP.

6. Wnioski końcowe

1. W związku z wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego umowy międzynarodowej, której brzmienie w j. polskim, w zakresie podstawowego pojęcia, determinującego zakres przedmiotowy stosowania umowy, odbiega od tekstów autentycznych, naruszony został art. 2 oraz art. 91 ust. 1 Konstytucji RP.

2. Z art. 25 ust. 2 Konstytucji RP niezgodny jest art. 6 konwencji, w związku z art. 12, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2 i art. 60 konwencji, nakładający na państwo obowiązek oparcia działań, w zakresie wdrażania i wykonywania konwencji, na określonych założeniach światopoglądowych.

3. Z art. 48 ust. 1, art. 53 ust. 3 i art. 25 ust. 3 Konstytucji RP niezgodny jest art. 14 konwencji, nakładający na państwo obowiązek podejmowania działań, których cel i treść wyznaczają określone założenia światopoglądowe.

4. Z art. 2 Konstytucji RP niezgodny jest art. 6 konwencji, w związku z art. 14, 18, 49 ust. 2 i 60 konwencji, nakładający na państwo obowiązek oparcia działań państwa, w zakresie wdrażania i wykonywania konwencji, na określonych założeniach światopoglądowych

5. Z art. 32 i 33 Konstytucji RP niezgodny jest art. 6 konwencji, wprowadzający kryterium różnicujące sytuację podmiotów prawa w sposób nieproporcjonalny oraz naruszające zasady, wartości i normy konstytucyjne.

Ponadto, procedura ratyfikacji konwencji przez Polskę została obarczona zasadniczą wadą, w związku z przedłożeniem wniosku o wyrażenie zgody na ratyfikację konwencji zawierającego nieprawdziwe informacje co do skutków związania się konwencją przez Polskę.

II. Stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych dotyczące niektórych prawno-międzynarodowych aspektów obowiązywania Konwencji

1. Kwestia tłumaczenia Konwencji opublikowanego w Dzienniku Ustaw a jego tekst z autentyczny

W opinii Ministerstwa Spraw Zagranicznych kontrowersji dotyczących tłumaczenia Konwencji opublikowanego w Dzienniku Ustaw w zakresie pojęcia „gender” należy doszukiwać się w pierwszej kolejności w tekstach autentycznych CAHVIO. Podstawowe problemy tłumaczenia wynikają bowiem z niespójności wewnętrznej tych tekstów.

Należy zauważyć, że CAHVIO z jednej strony definiuje pojęcie „gender” w art. 3 lit. c nadając mu określony sens, z drugiej jednak strony stosuje pojęcie „gender” bazując na tekstach innych traktatów z zakresu ochrony praw człowieka czy prawa humanitarne, gdzie pojęcie to było stosowane jako odnoszące się do kobiet⁴². Potwierdzeniem tej tezy jest m.in. art. 3 lit. d, który pojęcie „gender-based violence” definiuje jako „violence that is directed against a woman”. W rezultacie już na poziomie definicji konwencyjnych wersji autentycznych opisanych w art. 3 pojęcie „gender” stosowane jest niejednolicie.

W tym kontekście należy wyjaśnić, że prawo międzynarodowe przewiduje kilka równorzędnych metod wykładni traktatów, takich jak wykładnia gramatyczna, kontekstualna, celowościowa, czy w dobrej wierze⁴³. Uznanie, że zdefiniowane w art. 3 lit c CAHVIO pojęcie „gender” powinno być każdorazowo tłumaczone, jako płeć społeczno-kulturowa wydaje się nie znajdować, ani poparcia w świetle wykładni gramatycznej art. 3 jako całości, ani nie jest spójne z terminologią innych instrumentów prawno-międzynarodowych, które stosują pojęcie „gender” w odniesieniu do płci. Jak wskazuje się w doktrynie w rezultacie bowiem związania się przez RP Statutem Międzynarodowego Trybunału Karnego, czy Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych⁴⁴ „koncepcja gender/genre w pewnym sensie już funkcjonuje w polskim porządku prawnym”⁴⁵. W tym kontekście warto odnotować, że tłumaczenie pojęcia „gender” każdorazowo, jako „płeć społeczno-kulturowa”, a nie tylko „płeć” mogłoby być sprzeczne z wykładnią w dobrej wierze oraz wykładnią kontekstualną i prowadzić niekiedy do niewłaściwych czy nierozsądnych rezultatów. Dotyczyłoby to np.:

- Art. 60 Konwencji dot. wniosków o azyl uwarunkowanych płcią (ang. gender-based asylum claims), którego głównym przestaniem jest ochrona kobiet zagrożonych przemocą (ang. gender-based violence);
- art. 66 ust. 2 Konwencji, który określa, że „GREVIO składać się będzie z nie mniej niż 10 i nie więcej niż 15 członków, z zachowaniem równego udziału kobiet i mężczyzn i

⁴² Por. art 7 ust. 3 Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego (Dz.U. 2003 poz. 708) gdzie wskazano, że: „Dla celów niniejszego statutu przyjmuje się, że pojęcie "płeć" (gender) odnosi się do dwóch płci: męskiej i żeńskiej w kontekście społecznym. Pojęcie "płeć" (gender) nie ma żadnego innego znaczenia od wskazanego powyżej”.

⁴³ Por. odzwierciedlający normę międzynarodowego prawa zwyczajowego art. 31 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów (Dz. U. z 1990 r., poz. 439). Konwencja ta ma w Polsce status umowy ratyfikowanej za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, zgodnie z art. 241 ust. 1 Konstytucji RP.

⁴⁴ Dz.U. 2012 poz. 1169.

⁴⁵ C. Mik, Opinia w sprawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, podpisanej w Stambule 11 maja 2011 r., jej zgodności z Konstytucją RP oraz o niektórych konsekwencjach jej ratyfikacji dla Polski, „Przegląd Sejmowy” 2015, nr 3(128), s. 130

równowagi geograficznej” (ang. GREVIO shall be composed of (...), taking into account a gender and geographical balance”.

- Art. 66 ust. 4 Konwencji, który określa, że “Zasady wyboru członków GREVIO są następujące: a. procedura wyboru powinna być przejrzysta, a członkowie wybierani spośród osób o wysokich kwalifikacjach moralnych, uznawanych za ekspertów w dziedzinie praw człowieka, równości kobiet i mężczyzn (ang. gender equality)”

Ponadto, należy podkreślić, że tłumaczenie pojęcia „gender” w CAHVIO również jako „płci” może być, według niektórych interpretacji, zgodne z wykładnią celowościową tej Konwencji, której tytuł, preambuła⁴⁶ oraz zakres przedmiotowy⁴⁷ wskazują, że ma ona w pierwszej kolejności na celu ochronę kobiet przed przemocą ze względu na płeć.

Konkludując należy mieć na uwadze, że tłumaczenie CAHVIO wymaga dokonania równoczesnej interpretacji tej Konwencji w świetle obowiązujących reguł prawnomiędzynarodowych w tym zakresie, tak aby oddać istotę treści poszczególnych przepisów – mając na uwadze niespójność w zakresie używania podstawowych pojęć w tekstach autentycznych tego traktatu.

Minister Spraw Zagranicznych pragnie zwrócić uwagę również na fakt, że tekstami autentycznymi Konwencji są wyłącznie teksty w językach angielskim i francuskim. **Teksty Konwencji sporządzone w innych językach, również w języku polskim, są wyłącznie przekładami tekstu/tekstów autentycznych Konwencji, w związku z czym nie mają statusu tekstu autentycznego co powoduje, że w przypadku stwierdzenia w nich błędów (wynikających np. z nieprawidłowego tłumaczenia) można dokonać sprostowania tych błędów na podstawie przepisów prawa krajowego.**

W Polsce podstawą do korygowania błędów stwierdzonych m.in. w tłumaczeniu tekstu umowy międzynarodowej na język polski, jest art. 18b ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127). Przepis ten upoważnia ministra, który wystąpił z wnioskiem o ogłoszenie w dzienniku urzędowym umowy, w tekście której stwierdzono błędy, do sprostowania tych błędów w formie obwieszczenia. Ponieważ z wnioskiem o ogłoszenie Konwencji w Dzienniku Ustaw RP wystąpił Minister Spraw Zagranicznych, sprostowanie błędów stwierdzonych w polskim tłumaczeniu Konwencji może nastąpić w formie obwieszczenia Ministra Spraw Zagranicznych o sprostowaniu błędów, ogłoszone w Dzienniku Ustaw RP. Ponieważ za tłumaczenie Konwencji na język polski nie odpowiadał Minister Spraw Zagranicznych, obwieszczenie takie mogłoby zostać

⁴⁶ “Recognising the structural nature of violence against women as gender-based violence, and that violence against women is one of the crucial social mechanisms by which women are forced into a subordinate position compared with men; Recognising, with grave concern, that women and girls are often exposed to serious forms of violence such as domestic violence, sexual harassment, rape, forced marriage, crimes committed in the name of so-called “honour” and genital mutilation, which constitute a serious violation of the human rights of women and girls and a major obstacle to the achievement of equality between women and men; Recognising the ongoing human rights violations during armed conflicts that affect the civilian population, especially women in the form of widespread or systematic rape and sexual violence and the potential for increased gender-based violence both during and after conflicts”.

⁴⁷ “Article 2 – Scope of the Convention

1. This Convention shall apply to all forms of violence against women, including domestic violence, which affects women disproportionately.
2. Parties are encouraged to apply this Convention to all victims of domestic violence. Parties shall pay particular attention to women victims of gender-based violence in implementing the provisions of this Convention. (...)”.

przygotowane po skonsultowaniu jego treści z Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministrem Sprawiedliwości.

Warto odnotować, że formuła sprostowania błędów stwierdzonych w polskim tłumaczeniu umowy międzynarodowej jest wykorzystywana w praktyce. W szczególności w 2020 r. Minister Spraw Zagranicznych wydał 7 obwieszczeń o sprostowaniu błędów stwierdzonych w polskich tekstach umów międzynarodowych oraz w treści oświadczeń rządowych dotyczących umów międzynarodowych. Większość sprostowań dotyczyła polskich tekstów umów o unikaniu podwójnego opodatkowania, w tym roku sprostowano błędy stwierdzone w tego rodzaju umowach zawartych z Ukrainą, Portugalią, Kazachstanem i Bułgarią.

2. Deklaracja konstytucyjna do Konwencji złożona przez Polskę

Przystępując do Konwencji w 2015 r. Polska złożyła 4 zastrzeżenia oraz 2 deklaracje. W kontekście postępowania TK odnotować należy przede wszystkim deklarację ogólną, której treść brzmi następująco:

„Rzeczpospolita Polska oświadcza, że będzie stosować Konwencję w zgodzie z zasadami i przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Przedmiotowa deklaracja powstała w związku z kontrowersjami prawno-politycznymi związanymi w pierwszej kolejności z podpisaniem, a później ratyfikacją CAHVIO przez Polskę. Należy odnotować, że 5 spośród 34 państw-stron Konwencji uznały przedmiotową deklarację za zastrzeżenie i w rezultacie złożyły wobec niej sprzeciw⁴⁸. Kwestia statusu prawnego przedmiotowej deklaracji była przedmiotem dyskusji na forum Komitetu Doradców Prawnych Ministrów Spraw Zagranicznych Rady Europy (CAHDI). Ministerstwo Spraw Zagranicznych konsekwentnie prezentowało na tym forum stanowisko, że przedmiotowa deklaracja ma wyjaśniający charakter (w związku z debatą wewnętrzną na temat Konwencji) tj. przypominający, że każdy instrument międzynarodowy wiążący Polskę musi być zgodny z Konstytucją RP.

3. Kompetencje Grupy ekspertów do spraw przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

Konwencja ustanawia Grupę ekspertów do spraw przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (GREVIO), którego zadaniem jest zgodnie z jej art. 66 ust. 1, „czuwanie nad wdrażaniem przez Strony niniejszej Konwencji”. GREVIO „przyjmuje sprawozdanie i wnioski dotyczące działań podjętych przez daną Stronę w celu wdrożenia postanowień (...) Konwencji” (art. 66 ust. 11) oraz może przyjmować ogólne zalecenia (art. 69).

Należy wyjaśnić, że ustanowienie komitetu/grupy ekspertów dla oceny wdrażania traktatu z zakresu ochrony praw człowieka przez jego strony jest standardową praktyką przy konstruowaniu tego rodzaju umów międzynarodowych zarówno na forum ONZ jak i Rady Europy. Aktualnie RP jest objęta analogiczną, jak w przypadku GREVIO, procedurą sprawozdawczości na podstawie m.in.:

⁴⁸ Są to Austria, Finlandia, Niderlandy, Norwegia, Szwecja i Szwajcaria – treść sprzeciwów dostępna na stronie int. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>.

- 1) Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych – do Komitetu Praw Człowieka;
- 2) Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania - do Komitetu Przeciwko Torturom;
- 3) Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych - do Komitetu Praw Ekonomicznych, Socjalnych i Kulturalnych;
- 4) Międzynarodowej Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej – do Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej;
- 5) Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet – do Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet;
- 6) Konwencji o prawach dziecka – do Komitetu Praw Dziecka;
- 7) Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - do Komitetu do spraw praw osób niepełnosprawnych;
- 8) Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu – do Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu ;
- 9) Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych – do Sekretarza Generalnego Rady Europy wspomaganego przez Komitet ekspertów;
- 10) Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych – do Sekretarza Generalnego Rady Europy wspomaganego przez Komitet ekspertów;
- 11) Europejskiej Karty Społecznej – do Komitetu niezależnych ekspertów.

W ocenie Ministra Spraw Zagranicznych, ani „wnioski”, ani „zalecenia” formułowane przez GREVIO nie mają charakteru wiążącego na gruncie prawa międzynarodowego. Takie stanowisko – szerzej w odniesieniu do działalności organów traktatowych, w szczególności na funkcjonujących na podstawie traktatów dotyczących ochrony praw człowieka – jest podzielane m.in. przez Komisję Prawa Międzynarodowego⁴⁹ oraz sądy krajowe⁵⁰.

4. Implikacje uznania niekonstytucyjności Konwencji

W ocenie Ministra Spraw Zagranicznych ewentualne uznanie sprzeczności z Konstytucją RP postanowień Konwencji implikuje obowiązek podjęcia działań zmierzających do usunięcia przedmiotowego traktatu z polskiego porządku prawnego. W takiej sytuacji teoretycznie możliwe są trzy rozwiązania, a więc: zmiana Konwencji, zmiana Konstytucji RP bądź wypowiedzenie Konwencji. Należy zakładać, że w praktyce i w tym przypadku, cel w postaci osiągnięcia stanu zgodności zobowiązań prawnomiędzynarodowych Polski z Konstytucją RP może być zrealizowany przede wszystkim w drodze wypowiedzenia. W tym zakresie należy odnotować, że Konwencja wyraźnie przewiduje możliwość wypowiedzenia, a zgodnie jej art. 80 ust. 2 „wypowiedzenie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego”.

W tym kontekście należy odnotować, że CAHVIO byłaby pierwszym traktatem dotyczącym ochrony praw człowieka wypowiedzianym przez RP, co mogłoby nieść ze sobą istotne konsekwencje natury politycznej, również na forum międzynarodowym. Warto

⁴⁹ Por. konkluzję 13 dot. wpływu późniejszych porozumień i praktyki państw na interpretację traktatów (konkluzje przyjęte wraz z komentarzem w 2018 r.), dost. na stronie int. <https://legal.un.org/ilc/>.

⁵⁰ Por. np. wyrok Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z 29.1.2020 dot. prawa osób z niepełnosprawnościami, 2 BvC 62/14.

odnotować, iż Polska na arenie międzynarodowej opowiada się konsekwentnie za wzmocnieniem poszanowania ochrony praw człowieka, w szczególności pozycji i roli rodziny. Jednym z problemów zaś dotyczących rodzin w skali całego świata może być przemoc domowa (fizyczna, psychiczna i ekonomiczna), na co szczególnie zwraca się uwagę obecnie podczas walki z pandemią COVID-19. W tym kontekście, wypowiedzenie CAHVIO przez RP może być odebrane na forum międzynarodowym nie tylko jako działanie obniżające standard przestrzegania praw człowieka w RP, ale również jako odejście przez RP od priorytetu promowania poszanowania praw człowieka w polityce zagranicznej.

Mając to na uwadze, w ocenie Ministra Spraw Zagranicznych wszelkie ewentualne działania zmierzające pośrednio lub bezpośrednio do wypowiedzenia CAHVIO muszą być podejmowane po uwzględnieniu całokształtu ww. okoliczności, a zwłaszcza konsekwencji prawnomiędzynarodowych dla RP, w tym także negatywnych. W szczególności niezbędne jest zapewnienie właściwych działań komunikacyjnych, merytorycznie i całościowo prezentujących stanowisko Polski w tej sprawie – a jednocześnie unikanie działań dających pretekst do nierzetelnych zarzutów i pogarszania międzynarodowej pozycji RP.

wz. Ministra Spraw Zagranicznych
Szymon Szynkowski vel Sęk
Sekretarz Stanu